

**Biuro Krajowej Rady
Radiofonii i Telewizji**

**Departament Polityki
Europejskiej
i Współpracy z Zagranicą**

Kanały tematyczne w ofercie nadawców publicznych

Luty 2005

**Paweł Stępka
Albert Woźniak**

**ANALIZA
BIURA KRRiT**

Nr 1/2005

1. Definicje i rodzaje kanałów tematycznych

Kategoria telewizyjnych kanałów tematycznych wyróżniana jest w literaturze na podstawie kryterium nadawanych treści. Obok niej mówi się o kanałach o charakterze ogólnym oraz społecznym¹. Powszechnie przyjmuje się, iż kanały tematyczne poświęcone są sprecyzowanej tematyce i tym samym skierowane są do określonej grupy odbiorców np. programy sportowe, dokumentalne, filmowe itd. Kategoria ta w równym stopniu odnosić się może do działalności mediów publicznych jak i nadawców komercyjnych. Obejmuje ona zarówno kanały ogólnie dostępne jak i płatne, rozprowadzane drogą satelitarną, kablową czy naziemną oraz nadawane w formacie analogowym i cyfrowym. W wielu krajach europejskich występuje różne nazewnictwo takich kanałów (tematyczne, specjalistyczne, wyspecjalizowane). Tematyka, jakiej

¹ Arthur Andersen, Outlook of the development of technologies and markets for the European Audio-visual sector up to 2010, July 2002, s. 78.

poświęcone są tego typu kanały może mieć charakter względnie szeroki jak ma to miejsce w przypadku kanałów informacyjno-publicystycznych czy sportowych lub też może odwoływać się do bardziej sprecyzowanej, węższej grupy odbiorców jak na przykład kibiców danego klubu piłkarskiego (np. *Real Madrid TV*). Mimo, iż kanały te gromadzą stosunkowo mniejszą publiczność od kanałów ogólnych, pozwalają na zaspokajanie gustów wielu grup odbiorców. Najczęściej jednak ich udział w rynku jest nieznaczny. Ich mniejsza popularność wynika ponadto z faktu, że większość tego typu kanałów dostępnych jest w ofercie operatorów kablowych, na platformach satelitarnych oraz na naziemnych platformach cyfrowych.

Ponieważ omawiana kategoria kanałów jest bardzo szeroka i obejmuje często różne kategorie prawne, niniejsze opracowanie koncentruje się jedynie na telewizyjnych kanałach tematycznych nadawanych przez nadawców publicznych. Zjawisko to jest szczególnie ciekawe ze względu na częste łączenie tego typu działalności z misją publiczną tych nadawców jak również ze względu na stosowane rozwiązania prawne określające między innymi sposób finansowania tej działalności. Jednym z fundamentalnych zagadnień w tym kontekście jest bowiem możliwość przeznaczania środków publicznych (głównie abonamentowych) na prowadzenie kanałów tematycznych, co wiąże się bezpośrednio z zagadnieniem tzw. pomocy publicznej. Inną interesującą kwestią jest sposób prawnego uregulowania kanałów tematycznych. Opracowanie pomija kanały tematyczne tworzone przez nadawców publicznych jako ofertę naziemnej telewizji cyfrowej (NTC). Tego typu działalność nadawców jest bowiem najczęściej regulowana odrębnymi przepisami. W centrum uwagi pozostają więc kanały tematyczne nadawców publicznych dostępne w ofercie kablowej i na platformach cyfrowych z pominięciem naziemnej telewizji cyfrowej.

W tym kontekście warto pamiętać, iż nie wszyscy europejscy nadawcy publiczni mają w swojej ofercie kanały tematyczne. Na przykład w takich państwach jak Belgia, Czechy, Irlandia, Norwegia i Węgry telewizyjne kanały tematyczne w ofercie nadawców publicznych nie występują. Wśród podmiotów dysponujących tego typu ofertą programową są nadawcy publiczni z największych państw europejskich jak: Francja, Niemcy, Wielka Brytania i Włochy. Ponadto kanały tego rodzaju są rozprowadzane również w Szwecji, Szwajcarii czy na Malcie. Jednak, mimo iż w wielu państwach funkcjonują kanały tematyczne, nie istnieje spójna, uniwersalna definicja prawna tej kategorii usług telewizyjnych. Tylko niektóre państwa europejskie wprowadziły do swojego ustawodawstwa ten termin jako odrębną kategorię prawną (np. Cypr, Niemcy, Włochy, Węgry). W przypadku wielu państw, kanały tematyczne nadawców publicznych mieszczą się najczęściej w kategorii kanałów satelitarnych, kanałów cyfrowych lub tzw. innej działalności nadawczej (np. w Wielkiej

Brytanii czy Francji). To często jednak stwarza niejasności. Na potrzeby niniejszej pracy obie grupy państw zostały wyodrębnione.

Istotnym wydaje się również fakt, iż nie istnieje katalog zagadnień, jakim mogą być poświęcane kanały tematyczne. Najczęściej mają one charakter informacyjny, edukacyjny, kulturalny, sportowy a także poświęcone są programom dla dzieci, turystyce lub filmom dokumentalnym. W ten sposób nadawcy publiczni mogą trafić do poszczególnych kategorii widzów, zróżnicowanych pod względem wiekowym jak również pod względem gustów i zainteresowań.

2. Rozwój kanałów tematycznych

Pierwszym etapem zmieniającym w istotny sposób krajobraz krajowych rynków telewizyjnych było dopuszczenie do rynku nadawców komercyjnych. Nowe podmioty początkowo rywalizowały z nadawcami publicznymi oferując odbiorcom program o charakterze ogólnym. Szybkość i zakres wprowadzania podmiotów komercyjnych na rynek telewizyjny różniły się w sposób zasadniczy w poszczególnych państwach europejskich. Początkowo niewielki wybór dostępnych kanałów został poszerzony wraz z popularyzacją przekazu satelitarnego oraz rozwojem infrastruktury kablowej. Rozwój tych usług występował z różną intensywnością w poszczególnych państwach. Zwiększał on w sposób zasadniczy ilość kanałów dostępnych dla odbiorców, w tym wielu kanałów spoza Europy np. kanał muzyczny MTV. To prowadziło do coraz większej fragmentaryzacji rynku oraz zwiększania ilości kanałów możliwych do wyboru odbiorców. Najistotniejszym katalizatorem rozwoju kanałów tematycznych jest proces cyfryzacji, który w drugiej połowie lat 90-tych doprowadził do zwielokrotnienia oferty programowej. W państwach europejskich telewizja cyfrowa jest dostępna poprzez platformy satelitarne, łącza kablowe a także ostatnio, w niektórych państwach, przez infrastrukturę naziemną (Naziemna Telewizja Cyfrowa). Proces cyfryzacji zaowocował szybkim rozwojem telewizji płatnej, której pierwszym przykładem w Europie była działająca we Francji od 1996 roku platforma Canal Plus. W ofercie telewizji płatnych pojawiło się wiele kanałów tematycznych, jak na przykład kanały filmowe, informacyjne czy sportowe. Są one dostępne w odpowiednio utworzonych pakietach, skierowanych do określonych grup odbiorców. Płatne kanały tematyczne w ofercie cyfrowej często cieszą się szczególnie dużym zainteresowaniem; np. kanały mające prawa do bezpośrednich transmisji z meczów ligowych lub nadające nowe produkcje filmowe.

Odpowiedzią na rozwój i popularyzację płatnych kanałów tematycznych jest tworzenie przez nadawców publicznych własnych kanałów tematycznych, jako istotnego

uzupełnienia publicznych kanałów ogólnych. Jak już zostało wspomniane, w wielu państwach kanały tematyczne nie są zdefiniowane i często oznaczają w praktyce publiczne kanały rozpowszechniane drogą kablową i satelitarne, często w formie cyfrowej.

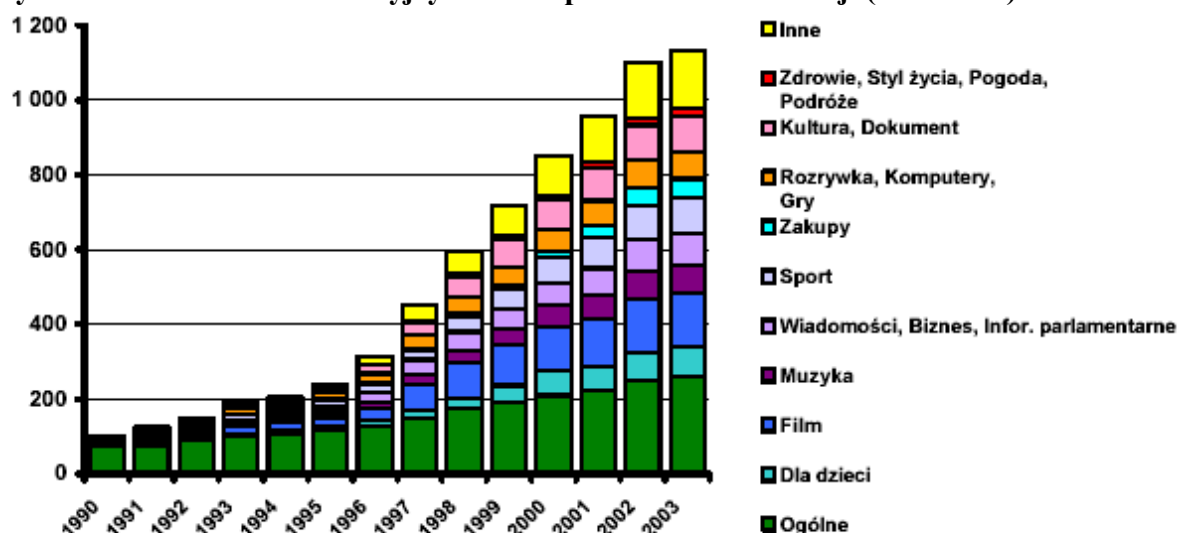
Zamieszczona poniżej tabela ilustruje przyrost kanałów tematycznych na tle kanałów ogólnych w Europie w latach 1990-2003. W tym czasie ilość kanałów o charakterze ogólnym wzrosła ponad trzykrotnie podczas gdy kanałów tematycznych ponad trzydziestokrotnie.

Tabela 1: Liczba kanałów telewizyjnych w Europie i ich rodzaje (od roku 1990 do maja 2003 roku)

	1990	1991	1993	1995	1996	1997	1998	1999	2001	2003
Ogólne	75	77	103	117	129	147	177	192	222	261
Dziecięce	1	2	5	8	13	21	26	45	66	78
Filmowe	7	9	19	26	34	70	93	109	128	143
Muzyczne	3	3	4	11	17	28	35	42	64	75
Wiadomości, biznesowe, parlamentarne	5	5	12	16	25	39	49	54	70	88
Sport	0	12	15	18	22	26	42	53	82	92
Zakupy	1	1	3	3	5	5	7	7	33	52
Rozrywka, komputery, gry	7	9	14	19	23	34	43	50	66	74
Kultura, dokument	3	5	8	11	23	33	55	75	86	94
Zdrowie, styl życia, pogoda, podróże	0	0	0	0	3	4	8	8	16	22
Inne	1	1	7	12	21	46	59	83	124	153
Liczba kanałów ogółem	103	124	190	241	315	453	594	718	957	1 132

Źródło: The European Audiovisual Observatory, Transfrontier Television In The European Union: Market Impact And Selected Legal Aspects. Background Paper prepared by the European Audiovisual Observatory for a Ministerial Conference on Broadcasting organised by the Irish Presidency of the European Union, Dublin & Drogheda, 1 - 3 March 2004, s. 7.

Wykres 1: Liczba kanałów telewizyjnych w Europie w rozbiciu na rodzaje (1990 - 2003)

Źródło: Screen Digest

Źródło: The European Audiovisual Observatory, Transfrontier Television In The European Union: Market Impact And Selected Legal Aspects. Background Paper prepared by the European Audiovisual Observatory for a Ministerial Conference on Broadcasting organised by the Irish Presidency of the European Union, Dublin & Drogheda, 1 - 3 March 2004, s. 7.

Powyższa tabela wraz z wykresem wskazują na dziesięciokrotny wzrost ilości dostępnych kanałów telewizyjnych w Europie w badanym okresie. Istnieją jednak istotne różnice w przyroście liczby kanałów o charakterze ogólnym wobec liczby kanałów tematycznych. Największy przyrost odnotowano w drugiej połowie lat 90-tych wraz z pojawieniem się i stopniowym rozpowszechnianiem platform cyfrowych w państwach europejskich.

Ilościowy przyrost kanałów tematycznych nie oznacza automatycznie powszechnego dostępu do tych kanałów. Zależy on bowiem przede wszystkim od dominującego sposobu dystrybucji programów telewizyjnych. Według badań przeprowadzonych przez firmę Arthur Andersen w 2002 roku, w państwach Beneluksu ponad 70% społeczeństwa ma do dyspozycji największą ilość kanałów telewizyjnych spośród państw europejskich (powyżej 20-stu kanałów). Dominującym sposobem dystrybucji programów jest w tym przypadku sieć kablowa. Duży wybór posiada także większość społeczeństwa niemieckiego (ponad 70%), gdzie obok istotnego procentu gospodarstw domowych korzystających z oferty operatorów kablowych istnieje także znaczny procent gospodarstw domowych odbierających program telewizyjny poprzez anteny satelitarne. W przypadku państw europejskich gdzie dominującym sposobem dystrybucji sygnału jest infrastruktura naziemna (np. Grecja, Portugalia, Włochy, Wielka Brytania), większość społeczeństw ma dostęp jedynie do kilku kanałów, z czego większość stanowią kanały ogólne².

3. Regulacje prawne dotyczące kanałów tematycznych

W państwach europejskich występuje wiele rozwiązań regulujących funkcjonowanie kanałów tematycznych. Generalnie państwa te można podzielić na dwie kategorie:

- Państwa w których występuje definicja kanałów tematycznych
- Państwa w których nie ma definicji kanałów tematycznych ale występują inne przepisy regulujące funkcjonowanie takich stacji;

W regulacjach prawnych większości krajów europejskich nie ma definicji kanałów tematycznych. W niektórych krajach (np. Finlandia, Holandia, Portugalia) tworzenie cyfrowych kanałów tematycznych traktowane jest jako element realizacji wymogów związanych z programem i rozwojem nowych technologii wobec nadawców publicznych.

² Arthur Andersen, Outlook of the development of technologies and markets for the European Audio-visual sector up to 2010, July 2002, s. 8.

a) Państwa w których występuje definicja kanałów tematycznych

- Cypr

Cyprijska ustawa o radiofonii i telewizji określa, że: „...kanały tematyczne są to kanały oferujące program o wyspecjalizowanym charakterze.” Obecnie na Cyprze nadawca publiczny nie ma w swojej ofercie telewizyjnych kanałów tematycznych.

- Niemcy

W Niemczech Umowa Międzylandowa w sprawie radiofonii i telewizji (§ 2) stanowi, że: „kanał tematyczny jest to kanał radiowo/telewizyjny zawierający istotną część podobnej kategorii.”³ Ponadto § 19 umowy umożliwia nadawcom publicznym ARD i ZDF utworzenie dwóch specjalistycznych (tematycznych) kanałów satelitarnych. Na jej podstawie nadawcy publiczni zawarli w grudniu 2000 roku porozumienie w sprawie utworzenia dwóch kanałów satelitarnych - PHOENIX (publicystyczny) i KIKA (dziecięcy).

Ponadto powyższa umowa usankcjonowała istnienie europejskiego kanału kulturalnego ARTE, w którym udziałowcami są niemieccy nadawcy publiczni.

- Węgry

Na Węgrzech wyspecjalizowane nadawanie oznacza nadawanie programu składającego się z co najmniej 80% audycji tego samego typu w dziennym czasie nadawania, zdefiniowanego przez nadawcę we wniosku koncesyjnym bądź rejestracyjnym⁴. Węgierska ustawa o radiofonii i telewizji w sposób bezpośredni nie zezwala ani też nie zabrania tworzenia przez nadawcę publicznego kanałów tematycznych. Prawdopodobnie, jeśli MTV, węgierski nadawca publiczny, zwróci się o rejestrację kanału tematycznego do Komisji ds. Radiofonii i Telewizji to taki program zostanie zarejestrowany. Jak do tej pory MTV nie złożyła takiego wniosku.

- Włochy

Włoska ustawa o radiofonii i telewizji określa, że: „kanały tematyczne są to kanały, w których nie mniej niż 70% programu stanowią audycje wyspecjalizowane”⁵. Co trzy lata włoska publiczna telewizja RAI podpisuje z Ministerstwem Komunikacji umowę na świadczenie usług⁶. W umowie tej RAI zobowiązuje się do prowadzenia działalności edukacyjnej czego efektem było utworzenie dwóch edukacyjnych kanałów cyfrowych nadawanych drogą satelitarną. Zawartość programową obu kanałów reguluje specjalna

³ Sec. 2 par. 2 no. 2 Rundfunkstaatsvertrag – RStV (<http://www.alm.de/bibliothek/rstv7.pdf>)

⁴ Az 1996. évi I. törvény a rádiózásról és televíziózásról (<http://net.jogtar.hu/jr/gen/getdoc.cgi?docid=99600001.tv&dbnum=62>)

⁵ Delibera 9/99 Approvazione del regolamento concernente la promozione della distribuzione e della produzione di opere europee (http://www.agcom.it/provv/D9_99.htm)

⁶ Il contratto di servizio tra la RAI e il ministro delle Comunicazioni

<http://www.segretariatosociale.rai.it/INGLESE/regolamenti/contratto2003E.html>

umowa pomiędzy RAI a Ministerstwem Edukacji. Ponadto nadawca publiczny zobowiązuje się do wyposażenia szkół w sprzęt umożliwiający odbiór powyższych programów. Dodatkowo nadawca publiczny nadaje kanały tematyczne (rozrywkowy, filmowy, kulinarny i dziecięcy) dostępne odpłatnie na platformie cyfrowej.

- Polska

W Polsce w nowelizacji ustawy o radiofonii i telewizji z 2 kwietnia 2004 roku wprowadzono definicję kanałów tematycznych. Art. 4 pkt 4a precyzuje, że: „programem wyspecjalizowanym jest program, w którym nie mniej niż 70% czasu nadawania programu w ciągu miesiąca, w godzinach 6-23, stanowią audycje i inne przekazy realizujące przyjętą specjalizację programu”⁷

b) Państwa w których kanały tematyczne stanowią oddzielną kategorię

- Wielka Brytania

W 2001 roku w Wielkiej Brytanii na podstawie umowy⁸ zawartej pomiędzy BBC a Ministerstwem Kultury, Mediów i Sportu publiczny nadawca wystąpił do Ministra o wyrażenie zgody na prowadzenie 9 nowych kanałów cyfrowych (tematycznych). Na tej podstawie zostały utworzone 4 cyfrowe kanały telewizyjne i 5 kanałów radiowych.

- Dania

W Danii ustawa o radiofonii i telewizji⁹ zezwala na prowadzenie przez nadawcę publicznego innych usług, włączając w to usługi telekomunikacyjne oraz „inną działalność”. Nadawca publiczny może utworzyć nową firmę lub zainwestować w firmę już istniejącą prowadzącą „inną działalność” w tym usługi programowe. Minister Kultury ustalił zasady dotyczące rozdzielnej rachunkowości dla „innej działalności” nadawcy publicznego. Nadawca publiczny na podstawie przepisów dotyczących „innej działalności” może w łatwy sposób utworzyć kanały tematyczne. W ten sposób zostało utworzone przez nadawcę publicznego 11 cyfrowych, tematycznych stacji radiowych.

- Szwajcaria

W Szwajcarii podczas prac nad nowelizacją ustawy o radiofonii i telewizji rząd zaproponował wprowadzenie definicji kanałów tematycznych oraz restrykcji związanych z ich tworzeniem przez nadawcę publicznego, ale już w oficjalnym projekcie nowelizacji zapisy te nie występowały. W tym czasie OFCOM, krajowy regulator rynku mediów,

⁷ Ustawa z dnia 2 kwietnia 2004 roku o zmianie ustawy o radiofonii i telewizji (<http://www.krrit.gov.pl/stronykrrit/rozporz/ustawapopr.rtf>)

⁸ <http://www.bbc.co.uk/info/policies/charter/>

⁹ <http://www.kum.dk/sw4498.asp>

zdecydował nie wprowadzać żadnych ograniczeń związanych z tworzeniem kanałów tematycznych przez nadawcę publicznego. W 2001 roku szwajcarski parlament znowelizował koncesję dla nadawcy publicznego zezwalającą na nadawanie jednego kanału informacyjnego dla każdego z obszarów językowych.

- Szwecja

W Szwecji na podstawie ustawy o radiofonii i telewizji¹⁰ nie jest wymagana koncesja do nadawania cyfrowej telewizji drogą satelitarną lub kablową. Nadawcy rozprowadzający programy w taki sposób muszą jedynie dokonać ich rejestracji u jednego z regulatorów rynku mediów (Radio- och TV-verket). Na tej podstawie nadawca publiczny nadaje cyfrowo poprzez satelitę trzy kanały tematyczne (informacyjny, dziecięcy i edukacyjny).

4. Finansowanie kanałów tematycznych

Problem finansowania kanałów tematycznych nadawanych przez nadawców publicznych związany jest z kwestią możliwości korzystania ze środków publicznych jak również uzyskiwania dodatkowych dochodów z działalności komercyjnej (np. wpływy z reklam i sponsoringu). Przyjęte rozwiązania różnią się od siebie w zależności od ogólnego modelu finansowania mediów publicznych.

a) Państwa w których kanały tematyczne stanowią oddzielną kategorię

- Niemcy

Kanały tematyczne (KIKA oraz Phoenix) finansowane są bezpośrednio z budżetów obu nadawców publicznych (ARD i ZDF). Tym samym koszty działalności obu kanałów są pokrywane przede wszystkim ze środków abonamentowych, które stanowią ponad 80% budżetu obu nadawców. Pozostałą część stanowią wpływy ze źródeł komercyjnych (reklama, sponsoring i inna działalność komercyjna). Na obu kanałach tematycznych zabrania się ponadto emitowania bloków reklamowych. Dozwolony jest natomiast sponsoring, regulowany ogólnymi przepisami Umowy Międzylandowej.

- Włochy

Publiczny nadawca RAI ma swojej ofercie siedem kanałów tematycznych. Dwa z nich to bezpłatne kanały satelitarne (RAIEdu 1 oraz RAIEdu 2), pięć pozostałych (RAISAT Extra , RAISAT Premium, RAISAT Cinema world, RAISAT Gambero rosso, RAISAT Ragazzi) są dostępne jedynie na płatnej platformie SKY Italy. Kanały tematyczne podlegają tym samym

¹⁰ Radio- och TV-lag (1996:844) http://www.rtvv.se/_upload/uk/download/rtvact.pdf

przepisom dotyczącym finansowania nadawców publicznych co kanały ogólne RAI. Odnoszą się więc do nich także ograniczenia dotyczące emisji bloków reklamowych.

b) Państwa w których nie ma prawnej definicji kanałów tematycznych

- Francja

Kanały tematyczne tworzone są w wielu przypadkach przez France Television w kooperacji z innymi podmiotami np. Canal Plus (MA Planete oraz Planete Thalassa), z ARTE (Festival TV) z innymi europejskimi nadawcami publicznymi (Euronews oraz TV5), z Legardere/Canal Plus (Mezzo). Kanały te są dostępne na dwóch głównych platformach satelitarnych. Podobnie jak ma to miejsce w przypadku ogólnych kanałów telewizji publicznej, nadawanie bloków reklamowych nie jest zakazane. Średnio dopuszcza się 9 minut reklam w ciągu godziny. Szacuje się, że w około 80% kanały te finansowane są z opłat uiszczanych przez platformy satelitarne, a w pozostałej części z dochodu z reklam.

- Szwajcaria

SF-Info, niemieckojęzyczny kanał informacyjny nadawany przez nadawcę publicznego SRG jest finansowany z budżetu SRG. Budżet ten w około 75% składa się ze środków abonamentowych a w 25% z dochodów z reklamy i innej działalności komercyjnej.

- Szwecja

Kanały tematyczne SVT (24, Kunskapskanalen i Brankanalen) są finansowane podobnie jak cała działalność tego nadawcy ze środków abonamentowych. Podobnie jak ma to miejsce w przypadku ogólnych kanałów SVT, zabrania się nadawania bloków reklamowych.

- Wielka Brytania

Wszystkie cyfrowe kanały tematyczne (BBC 3, BBC 4, CBBC, CBEEBIES) a także kanał informacyjny BBC News 24 oraz BBC Parlament finansowane są ze środków abonamentowych. Są one dostępne bez dodatkowych opłat w ofercie kablowej, satelitarnej oraz na platformie Freeview. Tym samym utrzymywanie tych kanałów traktowane jest jak wypełnianie misji publicznej a nie działalność komercyjna, która prowadzona jest przez BBC poprzez specjalnie w tym celu wydzielone spółki np. BBC World Television.

5. Przykłady rozwiązań krajowych

Tabela 2: Telewizyjne kanały tematyczne nadawców publicznych

Kraj	Definicja kanałów tematycznych	Nadawca publiczny	Sposób nadawania	Kategorie programowe najczęściej występujące					
				edukacyjne/ dokumentalne	filmowe	dziecięce	informacyjne/ publicystyczne	muzyczne	kulinarne
Cypr	Tak	CYBC							
Francja		France Television	satelitarne	MA Planete, Planete Thalassa	Festival		EuroNews	Mezzo	
Niemcy	Tak	ARD, ZDF	satelitarne			KI.KA	PHOENIX		
Polska	Tak	TVP							
Szwajcaria		SRG					SF INFO		
Szwecja		SVT	satelitarne, kablowe, cyfrowe	Kunskapskanalen		Brankanalen	24		
Węgry	Tak	MTV							
Wielka Brytania		BBC	satelitarne, kablowe, cyfrowe			CBeebies, CBBC	BBC Parlament, BBC News 24		
Włochy	Tak	RAI	satelitarne, cyfrowe	RAIEdu 1, RAIEdu 2	RAISAT Cinema world	RAISAT Ragazzi			RAISAT Gambero rosso